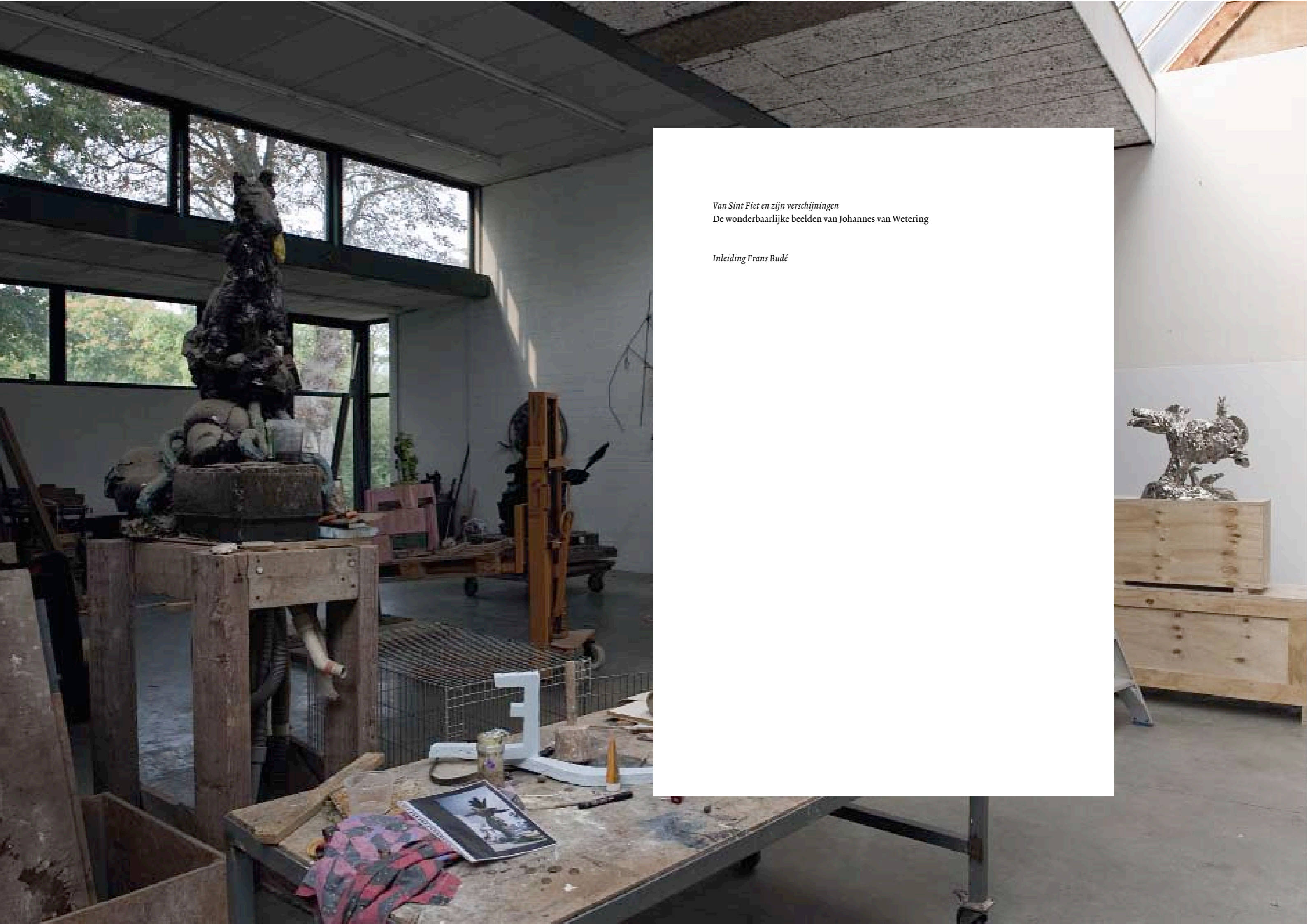

Van Sint Jeroen / Verzamelaar van Post
hegengaard 49 6227 he maastrecht

Hou van Wieking
Tangerenweg 384
6a15 AD Maastrecht

I H06FP 6215AD984

Van Sint Fiet en zijn verschijningen
De wonderbaarlijke beelden van Johannes van Wetering

Inleiding Frans Budé

Net als Jeu van Sint Fiet, huisarts en kunstverzamelaar, werd mijn moeder (jaargang 1908) niet ver van de Sint Martinuskerk in het Maastrichtse stadsdeel Wyck geboren. *In de schaduw* van zou in haar geval heel toepasselijk zijn, want de strenge voorschriften van het geloof ontnamen haar het nodige levensplezier. 86 jaar lang werd haar leven overschaduwd door een verpletterende angst voor de dood, terwijl die volgens de geloofsleer, zeker in haar geval, tot de ultieme bevrijding zou moeten leiden: de verlossing, het opgenomen worden in het glorierijke hemelse paradijs waar tijd en ruimte 'tot in de eeuwigheid amen' samenvielen. In mijn ogen heeft ze die buitengewone status zeker verdiend. 'Sjunkele' met engelen en heiligen, feest vieren met gestorven geliefden.

Zou het? Mijn vader zei het al: 'Daarboven zijn ze gekker dan hier'. Elke avond voor het slapengaan riep ze Sint Barbara aan, patrones voor een zalige (lees: haastige en daardoor onvoorbereide) dood. Die had het maar wát druk, ze was immers al beschäftigt met de koempele die dag en nacht afdaalden in de onmetelijke schachten van de mijn. Mijn moeder sleepte haar jonge kinderen mee op bedevaart naar Borgharen, het kerkdorp aan de Maas, waar Sint Cornelius werd aangeroepen tegen zenuwziekten. Te voet ging het naar Wittem – nog altijd ruim 16 km vanuit Maastricht – waar Sint Gerardus, 'den grooten Weldoener, den vriend der lijdenden', werd ingezet tegen alle mogelijke kwalen en lasten. Maar tegen de blaren onder onze voeten hielp hij niet. De Lourdesgrot op de Cauberg, Banneux, Scherpenheuvel, Kevelaer, Kornelimünster, Munstergeleen. Wij kwamen nog eens ergens! Evenmin viel er te ontkomen aan de jaarlijkse Blasiuszegen, een soort voorbehoedmiddel tegen keelziekten, waarbij de priester twee gekruiste kaarsen tegen onze keel legde. Een week later blafte mijn moeder als een hond en stond mijn vader, die een drogisterij had, klaar met allerlei soorten hoestsiroop. Een fles Pleegzuster Bloedwijn werd ingezet om aan te sterken. Toch schreef mijn moeder haar genezing rechtstreeks toe aan de zogenaamde Maat van het Heilig Kruis die zij onder haar kussen had gelegd, een scapulier in de vorm van een smal stoffen lint ter lengte van het middeleeuwse notenhouten kruisbeeld, in Wyck vereerd als De Zwarte Christus van Wyck. In diezelfde kerk werd trouwens jarenlang op 1 september de kluis in de sacristie geopend om gelovigen in de kerk een botfragment in een ronde, glazen reliekhouders te tonen. Sint Gilles was dat. Hij is de naamgever van al die van oorsprong Limburgse families als Gilissen en Gillissen. Zoals ook velen Jacobs heten (naar Jacobus), Franssen (naar Franciscus) of Bartholomeus, die apostel was, afgebeeld met een mes en een pelgrimsstaf. Maar hoe stellen we ons Sint Fiet voor?

De kerk van Rome is op heiligen gebouwd. Door de eeuwen heen zijn zij de steunpilaren, vooral voor de armen en eenvoudigen van geest. Maar ook de burgerij wist in tijden van nood de weg te vinden om die af te wenden. Men richtte zich eerder tot martelaren en

gestorven bisschoppen dan tot de abstracte, onzichtbare God. In de eeuwen dat de artsennijlkunde nog in haar kinderschoenen stond, werden ze aangeroepen tegen alle mogelijke kwalen. Van koorts (Barbara) en kraamziekte (Margaretha) tot hoest (Walburga) en hoofdpijn (Dionysius). Ze werden ingezet tegen plagen (Egidius, dat is die Gilles uit Wyck), een mislukte oogst (Jodocus oftewel Sint Joost), en stonden klaar bij familiale meningsverschillen (Eustachius). Ze beschermden hele beroepsgroepen, van artsen, die opvallend veel schutspatronen hadden – misschien ook wel nodig! – tot en met slagers (Antonius Abt).

Er stonden talrijke zogenaamde noodhelpers klaar, door schilders en beeldhouwers afgebeeld in specifieke kleding met bepaalde voorwerpen en geplaatst in een karakteristieke houding. Een soort identificatiecode. De een werd afgebeeld met een bloemenkorfje (Dorothea), de ander met een anker (Clemens), een koe (Brigitta), een schedel (Bruno), een boomstam (Gummarus), of een hert (Hubertus). Persoonlijke bezittingen van veel heiligen werden bij hun heiligverklaring vol enthousiasme in kleine fragmentjes geknipt en in reliekhouders bewaard, vaak tot en met hun haren, nagels, bloed, botten en tranen aan toe. Nijvere nonnen verspreidden ampullen met de moedermelk van Maria, zelfs de navelstreng, de voorhuid en de melktandjes van het Christuskind werden in kostbare reliekhouders gevat. In veel kerkelijke schatkamers worden ware pronkstukken bewaard die getuigen van ongekend vakmanschap. Resten van minder bekende heiligen verdwenen in eenvoudige stolpen of rechthoekige doosjes met schuifdeksel. Van kunstzinnig knippen, plakken, borduren en naaien, van ijverig versieren met velours of brokaat vol glas- en parelkraaltjes, van geduldig hechten met zilver- of metaaldraad, getuigen duizenden huisretabels of 'open hofjes'. De rijken gaven fortuinen uit om een reliek te bemachtigen voor hun huiskapel.

Tot op de dag van vandaag – ondanks de beeldenstorm en de Reformatie – worden er nieuwe relieken verspreid. Een toga van de in 2005 overleden paus Johannes Paulus II werd twee jaar na zijn dood tot 100.000 textielpartikels teruggebracht. In een mum van tijd waren ze verdwenen om hun plaats te vinden onder de gelovigen.

De Volkswagen Golf, uit de tijd dat de huidige paus nog kardinaal Ratzinger heette, ging niet zo lang geleden via internet voor een slordige € 190.000 van de hand. Heiligen waren in de middeleeuwen wat popsterren en topsporters nu zijn. Ooit werd Cecilia uitgeroepen tot idool van zangers en muzikanten en vierde men deze patroonheilige tijdens drukbezochte Sint Ceciliafeesten, nu bereiken David Beckham en Michael Jackson – afgelopen zomer bijgezet in een gouden kist – een status aparte voor aanbidders.

Dit alles als opmaat naar de pronkstukken die beeldhouwer Johannes van Wetering de afgelopen maanden in zijn Maastrichtse atelier tot stand heeft gebracht. Deze

kunstenaar is een zoon van de Verlichting, laat dat duidelijk zijn. In de navolgende woorden van de gelauwerde schrijver Julian Barnes zal hij zich ogenblikkelijk herkennen: 'I don't know if God exists, but it would be better for his reputation if he didn't' (uit *Nothing to be Frightened of*, London 2008). Zo zal hij ook de uitdagende stelling van dichters/ schrijfster en psychoanalytica Anna Enquist volledig onderschrijven. 'Religie', zei ze onlangs in een interview, 'is vies en infantiel en regressief' (*de Volkskrant*, 24.07.09). Het gaat haar om het even welke godsdienst.

De werken waarmee Johannes van Wetering ons in de galerie van Jeu en Netty van Sint Fiet confronteert, passen in de lijn van zijn stadgenoot Theodoor Weustenraad (1805-1849) die als kind van de Franse Revolutie erotiek, anti-clericale satire plus de nodige zelfspot samenbracht in het lange in het Maastrichts geschreven gedicht *Percessie vaan Sjerpenheuvel* (bezorgd door Lou Spronck, Maastricht 2009). Ik citeer strofe 116:

*Foei dao, zal mesjien iemand zegke,
Menier, manier, wat zeet d'r stout!
Dat zag miech ouch hier Dobbelsteinsje
A propos vaan d'n hamelsbout,
Mer God dee heet miech zoe gesjaope.
'T is zien sjöld en neet de mijn.
Vergef miech daan m'n kleine gebreke.
'Neder mins dee heet de zijn.*

Van Wetering zet na bijna dertig jaar de lijn voort die in 1981 begon na de onthulling van zijn beeld van Sint Servaas bij het politiebureau in Maastricht. Het bronzen beeld van de heilige veroorzaakte hier en daar nogal wat commotie. Geheel naar de opdracht heeft de kunstenaar wereldlijke en geestelijke macht samengebracht. Zoals volgens de legende van Henric van Veldeke een adelaar de bisschop, die van Tongeren op weg was naar Maastricht, tegen de zon beschermde, zo beschermt de politie de burger op zijn levenspad. Sommigen herkenden er de stadspatroun niet in (de vraag is of er nog iemand leeft die hem gekend heeft!). En dan zijn schoeisel: niet de rode Prada's die de huidige paus zich onlangs heeft laten aanmeten (o ijdelheid der ijdelheden!) maar Van Weterings eigen voetbalschoenen in brons!

Dankzij de rijke verbeelding van deze kunstenaar, samen met het intelligent bijeenbrengen van totaal onverwachte elementen en objecten, ontstaat er een ordening, een fijnzinnig en buitengewoon origineel commentaar op de wereld. Het bizarre van een openstapel van effecten, het achterliggende statement dat gemaakt wordt, het

frivole – soms bijna monsterlijke –, het mengen van abstracte en figuratieve tradities, dat alles gebeurt vanuit een scherpe, eigenzinnige, anarchistische geest. De ontregeling die door hem bewust geschapen wordt, komt voort uit inzicht en tactiek. En lef natuurlijk, naast technische perfectie en vertrouwdheid met het materiaal, waardoor de in klei gestolde beweging nog altijd even beweeglijk blijft.

Tegen deze achtergrond zijn de werken ontstaan, de 'Sint Fieten' zoals de beeldhouwer ze noemt, als hommage aan huisarts en kunstverzamelaar Jeu van Sint Fiet. Het zou kunnen zijn dat de oorsprong van de familienaam in de omgeving van het Belgische Sankt Vith ligt, of in ieder geval verwijst naar deze heilige. Dan gaat de familienaam terug op Sint Vitus, een Siciliaanse martelaar uit de vroeg-christelijke tijd. Echter Sint Vitus mag in geen geval verward worden met de Sint Fiet die door Johannes van Wetering in talrijke variaties is opgeroepen. De attributen die bij deze beelden behoren verwijzen al te duidelijk naar de levensloop van de man van de huisartsenpraktijk en de galerie. Hij kreeg het varken mee als voornaamste attribuut in een zilverkleurige, vernikkelde uitvoering. Sint Fiet, getooid met staf en mijter er bovenop. Een schalkse heilige zo te zien, een met plezier in het leven, wiens levensloop niet los te denken is van zijn kinderjaren, vertrouwd als hij was in zijn Wyckse jaren met het ambachtelijk verwerken van vlees. Zijn vader dreef er jarenlang een slagerij van naam. Het lossnijden en uitbenen, het ontvetten, ontvliezen, versnijden en ontzwoeren van een geslacht varken – Jeu van Sint Fiet heeft het vaak genoeg gezien. Een van de keramische beelden toont Sint Fiet terwijl hij trots en niet zonder enige opwinding een opengesneden varken boven zich uit tilt, de kleurige darmen van het dier als een sliert decoraties over hem heen.

Aan de voorontwerpen in klei is af te lezen met hoeveel vakmanschap de kunstenaar ironie, spot en puur plezier heeft samengebracht. Sint Fiet laat hij op het drieste varken geen moment stilzitten. Het beest, soms met een worst in de bek, neemt alle denkbare houdingen aan, van knielend tot steigerend, tot bijna vliegend. Sint Fiet kan zich ternauwernood in evenwicht houden, de worsten en karbonades waarmee hij omhangen is verhinderen niet dat hij het varkentje rijden als geen ander meester is.

De uitdrukkelijke aanwezigheid van mannelijke geslachtsdelen en vrouwelijke borsten – in de voorontwerpen duikt Sint Fiet een enkele keer als wellustige vrouw op – wijzen erop dat hij midden in het leven staat. Waar in de Middeleeuwen heiligen worden afgebeeld met een geldbuidel, hoorn, harp, fakkel, schelp, kroon, ketting of lantaarn geeft Johannes van Wetering sommige van zijn beelden symbolen van de eeuwige lusten mee. Na de Heilige Agatha - die in de iconografie sinds de 16de/17de eeuw wordt afgebeeld met haar borsten op een schaal – is Van Weterings Sint Fiet de eerste met een erotisch element. De menschedels en kaken verwijzen rechtstreeks naar het medische beroep waar leven en dood een soort twee-eenheid vormen.

Aan de achterzijde van het witte beeld (uitgevoerd in keramiek) dat een naakt vrouwentorso voorstelt en dat bovenop voorzien is van een aureool, is met een knipoog naar de middeleeuwse relieken, een gordijntje van linten aangebracht. Bij aanraking van de lapjes stof ('*t Is of d'n hiemel opegeit*, luidt een regel uit het Maastrichtse carnavalsliedje 'De meitskes vaan Mestreech'...) hangen ter verering een aantal penissen keurig in het gelid.

In het intrigerende wandobject 'Castello van Sint Fiet' (uitgevoerd in aluminium) lijkt de kunstenaar de zee van gelovigen voor te stellen die geregeld het Sint Pietersplein (links beneden) doet overstromen. Als een sperwer op een tak is linksboven in de vorm van een roze halve schedel de dood neergestreken, spiedend over het spierwitte landschap om hem heen. De klapperende gebitsprotheses op de golven verwijzen opnieuw naar het medische beroep van de kunstverzamelaar die angsten wegneemt en koorts bestrijdt. Overduidelijk zijn de aangebrachte woorden meer dan een kwinkslag. Hier is Sint Fiet de alles overwinnende, de zegepralende verlosser. Door hun aandacht vragende aanwezigheid triomferen ze over het geheel en refereren aan het massale en opdringerige karakter van bedevaartsoorden als Rome en Lourdes waar de plaatselijke commerçanten uiterst handig op inspelen.

Zo uitbundig het Castello, zo verstild de Sint Fiet die zijn hoofd in zijn handen draagt. Heiligen die op deze manier waren afgebeeld, zoals Dionysius die onthoofd werd, konden aangeroepen worden tegen hoofdpijn. Gewurde martelaren verleenden hun diensten aan hen die keelpijn hadden, een heilige wiens ogen waren uitgestoken sprong in bij allerlei oogziekten.

De vele speelse noten in Van Weterings werk maken dat het Sint Fiet-project, inclusief de vrolijk stemmende reeks keramische tekeningen, tot een orkestratie is geworden van een barokke enscenering zonder weerga. Deze kunstenaar is een bezeten durfal van internationale allure, een scherpe waarnemer met een groot associatief vermogen. Hij creëert zijn eigen traditie die via Voltaire en andere verlichte denkers teruggaat tot het eind 15de eeuwse getijdenboek van Philippe Pigouchet. In diens *Livres d'Heures* beeldt hij een menselijk lichaam af, omgeven door zeven planeten. In elk van de vier hoeken zijn de vier temperamenten afgebeeld. De melancholicus krijgt het varken als symbool mee. Tussen de skeletbenen van de afgebeelde mens heeft hij spottend een knielende nar geplaatst. De kunstenaar houdt ons een spiegel voor en steekt de draak met het narrige, lichtgelovige mensdom. Pigouchet als Van Wetering avant la lettre!

Een ongekende impact heeft het spectaculaire, diepzwarte bronzen sculptuur. Onmiddellijk springen in het oog de schedel met mijter en aan de zijkanten drie gekleurde vliegtuigen. God is dood, lijkt het uit te schreeuwen, de Dood springlevend. Hij is het die heerst boven aan de trappen naar het hemeldek waar hij rust op een

gecapitonneerd kussen, een mijter op zijn kale schedeldak. De vliegtuigen die door de sliertige wolken breken – in hun vorm hebben ze iets weg van een hersenmassa – en in de torenhoge boomstam inslaan, refereren aan de ongekende gewelddadigheden op Nine Eleven toen moordenaars in de naam van hun God duizenden onschuldigen ombrachten.

Godsdienst neigt naar autoritarisme, houdt dit monumentale beeldhouwwerk ons voor. De hiërarchie van kerkelijke systemen zorgt er voor dat de een de ander kan overheersen. Met het in brons gegoten Lederhöschen uit Tirol als mijter wordt dan ook rechtstreeks verwezen naar de seks- en pedofilieschandalen op het seminarie in het Oostenrijkse Sankt Pölten (2004). Tegelijk worden soortgelijke toestanden – zoals eerder in het Amerikaanse bisdom Boston (2002), in Ierland (2005) en onlangs in het Italiaanse bisdom Verona (2009) – aan de kaak gesteld.

Johannes van Wetering staat stil bij de dood, sterker nog: hij kijkt er dwars doorheen en viert de kunst. Zijn aanleg voor helderheid en oprechtheid brengt hem bij grote en bij kleine thema's. De uitwerking is theateraal, vol schittering en licht, in wonderbaarlijke constructies. Ze raken je, ze blijven koortsachtig aanwezig in je geest, ze zijn op het basale af (dat is nou net de grote kunst), vol onrust en plezier. Ze zitten vol wisselende stemmingen; sommige zijn spottend, voor sommigen haast aanstootgevend, andere zijn melancholisch, vol expressie of ingehouden en zelfs contemplatief.

Deze kunstenaar moet je verstaan. Uit de chaos om ons heen, de rommel die wij veroorzaakt hebben, maakt hij op een luchthartige manier nieuwe vormen en vormverbindingen, beweeglijk en burlesk. Volkomen van deze tijd. Bijna als een dwang brengt hij zijn uitgekende kleuren aan, hij zoekt en ontdekt, werkt in grote concentratie naar het pure toe. Speurend naar wat opwindt is hij het meest op zijn gemak. In een vasthoudend zoeken scheidt hij zijn eigen schoonheid, wars van alle canons. Dat fascineert en confronteert, dwingt ons tot nadenken, maar vooral ook tot genieten. Van Weterings sculpturen zijn uiterst spannend; met zorg en precisie heeft hij ze opgebouwd. Ze zullen de eeuwigheid doorstaan.

SCHETSSEN
MIT FIET

Sint Fict III, 2007 / Keramische tekening, 28 x 55 cm / St. Fict IV, 2008 / Keramische tekening, 32 x 22 cm

Sint Fict V, 2008 / Keramische tekening, 51 x 34 cm

Sint Fiet 1, 2007 / Venrikeld brons, 62 x 50 x 32 cm

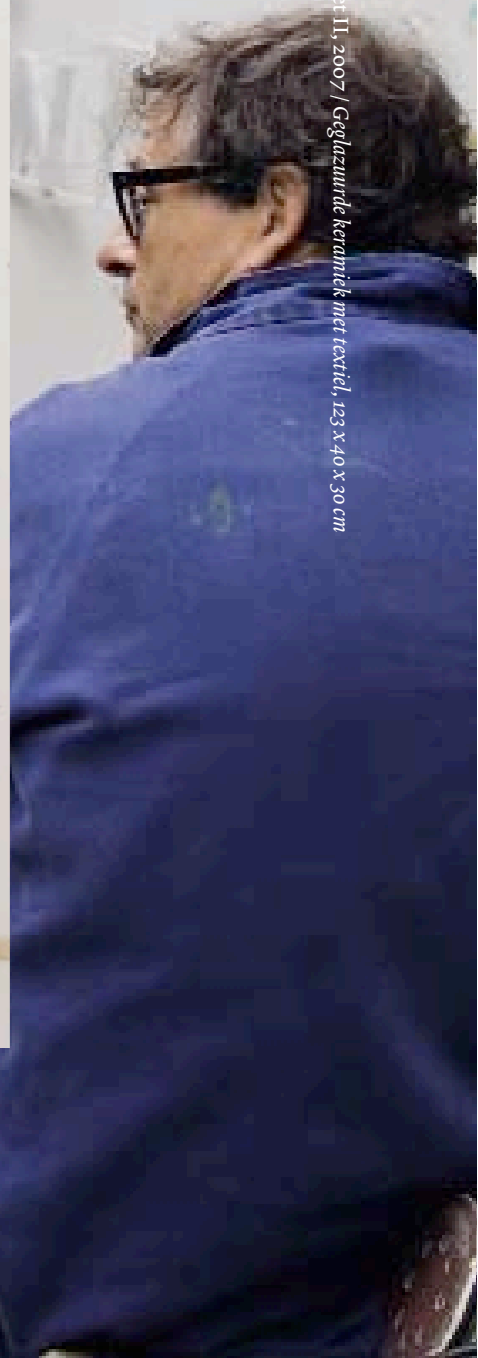

Sint Fiet VII, 2008 / Geglazuurd keramiek, 76 x 28 x 28 cm

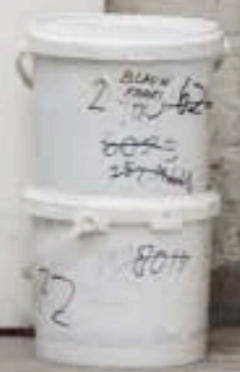
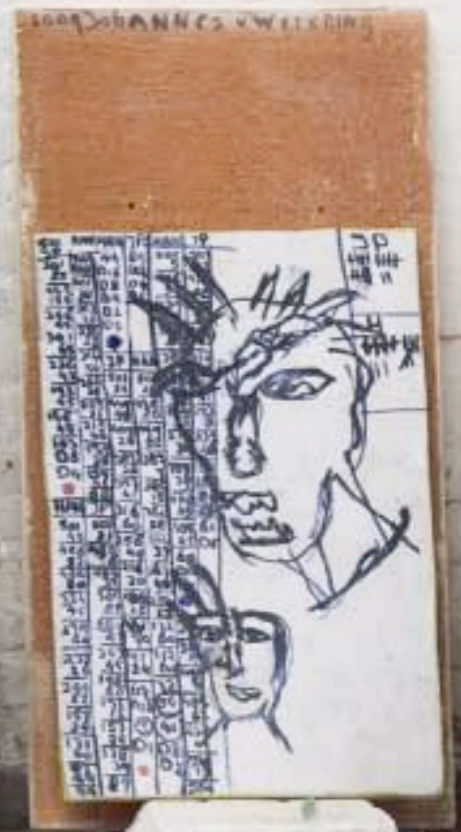
Sint Fict VIII, 2009 / *Beschilderd aluminium*, 143 x 90 x 31 cm

Sint Fict II, 2007 / Gevluurde keramiek met textiel, 123 x 40 x 30 cm

Sint Fict VIII, 2009 / Gepatinceerd brons, gchedtelijk geschilderd, 124 x 130 x 90 cm

Sint Fiet VI, 2008 / Geschilderd brons met textiel 43 x 23 x 19 cm

